

Praslovanščina

Matej Šekli

Praslovanščina je jezik »potomec« pozne praindoevropsčine (do okoli 3000 pr. Kr.) in jezik »prednik« vseh slovanskih jezikov. Pradomovina Slovanov je bila najverjetneje na ozemlju severno od Karpatov, od koder so se Slovani od ok. 6. st. po Kr. razselili na vzhod, jug in zahod, posamezni slovanski jeziki so se začeli oblikovati od okoli 9. st. po Kr. Slovani so sebe prvotno imenovali **Slověne*.

Za poznopraslovanški glasovni sistem so tipolingvistično gledano značilni odprti zlogi, ki so se končevali na samoglasnik (zakon odprtega zloga), ter težnja k približevanju soglasnika in samoglasnika v mestu izgovora (zakon zlogovne harmonije) v smeri proti trdemu nebu. Zaradi težnje po odprtih zlogih so se zgodile naslednje glasovne spremembe: a) onemitev izglasnih soglasnikov (psl. **vьlkъ* 'volk' < pie. **ul̥kʷos*); b) poenostavljenje soglasniških sklopov (psl. **sьnъ* 'sen, spanje' : **sьpati* 'spati' < pie. **supnos* : **sup-*); c) jotacija kot poseben primer poenostavljanja soglasniških sklopov (psl. **med'a* 'meja' < pie. **medʰieh₂*); č) poenoglašenje dvoglasnikov v položaju pred soglasnikom (psl. **pěna* 'pena' < **(s)poīneh₂*); d) nastanek nosnih samoglasnikov (psl. **zobъ* 'zob' < pie. **ǵombʰos*). K približevanju soglasnika in samoglasnika v izgovoru v smislu palatalizacije so pripomogli naslednji pojavi: a) palatalizacije mehkonobnikov pred sprednjimi samoglasniki (psl. **rǫčica*, **nožica*, **strěšica* : **rǫka* 'roka', **noga* 'noga', **strěxa* 'streha'); b) preglas (psl. **moře* < **mari-om*).

Praslovanščina je bila tonemski jezik. Tonemsko nasprotje padajoči tonem (cirkumfleks) : rastoči tonem (akut) sta nastala s fonologizacijo praindoevropskih kolikostnih nasprotij kratko : dolgo (psl. **vǫrnъ* 'vran' : **vǫrna* 'vrana' < pie. **uǫrnos* : **uǫrneh₂*).

Praslovanščina je bila fleksijski jezik. Praindoevropska trimorfemska zgradba oblike (koren + pripona + končnica) je v praslovanščini še razvidna pri glagolu (psl. **nes-e-tъ* 'nese' < pie. **nek-e-ti*), medtem ko je drugod zabrisana (psl. Asg **vьlk-ъ*, Asg **žen-ǫ* < pie. **ul̥kʷ-o-m*, **ǵen-eh₂-m*, toda Dpl **žen-a-mъ*, Lpl **žen-a-xъ*, Ipl **žen-a-mi*, DIdu **žen-a-ma* < **ǵ'en-eh₂-mos*, **ǵ'en-eh₂-su*, **ǵ'en-eh₂-mīs*, **ǵ'en-eh₂-mō*). Samostalniki so oblikovno razlikovali sedem sklonskih oblik (psl. **žena* 'žena', Gsg **ženy*, Dsg **ženě*, Asg **ženǫ*, Vsg **ženo*, Lsg **ženě*, Isg **ženojǫ*). Pridevniki so poznali imensko (nedoločno) in imensko-zaimensko (določno) sklanjatev pridevnika (psl. **starъ*, Gsg **stara* : **starьjъ*, Gsg **starajego* 'star : (ta) stari'). Glagoli so poznali sintetična pretekla časa aorist in imperfekt (aorist: psl. **nesъ/*něsъ/*nesoxъ* 'nesel sem', **dělaxъ* 'delal sem'; imperfekt: psl. **nesěaxъ* 'nesel sem', **dělaxъ* 'delal sem').

Praslovanško besedje je bilo glede na izvor neprevzeto in prevzeto. Praslovanško neprevzeto besedje se po nastanku deli na: a) splošnoindoevropsko in praindoevropsko (psl. **sněgъ* 'sneg', **berza* 'breza', **myšъ* 'miš', **bratrъ* 'brat', **oko* 'oko'); b) nesplošnoindoevropsko besedje: baltoslovansko-indoiransko (psl. **čьrnъ* 'črn'), baltoslovansko-germansko-italsko (psl. **borda* 'brada'), baltoslovansko-germansko (psl. **pęstъ* 'pest'), baltoslovansko (psl. **ledъ* 'led', **lipa* 'lipa', **korva* 'krava', **tъstъ* 'tast', **golva* 'glava'). c) samo praslovanško (psl. **morzъ* 'mraz', **trava* 'trava', **lisa* 'lisica', **možъ* 'mož', **koža* 'koža'). Praslovanško

prevzeto besedje zaobjema naslednje izposojenke: a) pragermanske ali gotske izposojenke (psl. **buky* 'bukev', **xlěbъ* 'kruh', **kъneǰъ* 'knez', **myto* 'plačilo, darilo', **šelmъ* 'čelada'); b) staroromanske: balkanskoromanske (psl. **ocьtъ* 'ocet, kis'), alpskoromanske (psl. **križъ* 'križ'); c) starovisokonemške (**mъnixъ* 'menih, redovnik', **pěneǰъ* 'denar', **postъ* 'post').